

K229 Kristiansand Murbyen

Beliggenhet

Kulturminnet er en del av Kvadraturen. Området grenser til Posebyen og Østerhavna.

Nasjonale interesser

Kulturmiljøet har nasjonal interesse på grunn av Kristiansands og Kvadraturens arkitektur- og byutviklingshistorie.

Murhusbebyggelsen fra slutten av 1800-tallet er godt bevart, og representerer gjenoppbyggingen og utviklingen etter den siste store bybrannen når murtvang ble innført. Det er derfor knyttet stor opplevels- og kunnskapsverdi både til enkeltbygninger, men også bygningsmiljøet og bydelen som helhet.

Beskrivelse

Kvadraturen har blitt rammet av en rekke storbranner, først i 1734, senere i 1859 og 1880. Den siste bybrannen brøt ut 8. juli 1892. Verdier for millioner gikk opp i røyk – til sammen 21 kvartaler, 350 bolighus og flere offentlige bygg.

For å forhindre flere store bybranner, ble det vedtatt å innføre murtvang i brannkvartalene og betinget murtvang i resten av Kvadraturen. Blant Kristiansands innbyggerne var det stor motstand mot dette forslaget. Motstanderne mente at murhus ville bli så dyre at vanlige folk ikke hadde råd til det, og at de dermed ble tvunget ut av Kvadraturen. Dette sosiale argumentet ble ikke hensyntatt. I tillegg til innføring av murtvang, var det også tenkt at Rådhusgata og Festningsgata skulle utvides i bredden slik at de skulle fungere som brannskiller i en eventuelt ny brann. Dette ble bare delvis gjennomført i Festningsgata, mens Rådhusgata forble som den var.

Den nye bebyggelsen ble oppført i en periode på ca. 15 år. Reguleringsbestemmelsene fra 1892 la opp til at det kunne bygges opp til 6 etasjer i likhet med samtidig murhusbebyggelse i Oslo og København. Likevel ble den nye bebyggelsen kun oppført i 1-3 etasjer som tidligere, og skyldes at forsikringene kun dekket det som var mistet i brann.

Arkitektene som kom til Kristiansand for å bygge opp byen, hadde utdanning fra Europa. Men seg hadde de et mangfold av stiluttrykk som resulterte i at den nye bebyggelsen ble preget av historismen. For første gang ble Kristiansand en del av en felles europeisk stilretning.

Fasadene ut mot gatene fikk to ulike utforminger. Den ene varianten hadde en symmetrisk oppbygd fasade med glatt puss, ofte rikt dekorerte med kraftig markerte vindusoverramminger og profilerte lister mellom etasjene. I den andre varianten var 1. etasje pusset, ofte med kraftige skyggefuger som forestiller tunge murblokker, mens øvrige etasjer hadde frilagt tegl gjerne med spesialtegl som horisontale markeringer. Felles for den nye bebyggelsen var at fasaden ut mot gaten og det offentlig var påkostet, mens fasadene mot bakgårdene var enkle, pussede vegger uten dekor.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøer i NB!-registeret. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Siktlinjer i gateløpene skal ivaretas.
- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Kulturmiljønivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevels- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området skal historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger skal videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster skal opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur skal gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.
- Gater og smug skal ikke bygges igjen da dette vil forringe området historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og skal bevares og videreføres.

Objektnivå

- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler skal bevares, dersom disse er tapt skal de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Riving av murhus skal unngås.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon skal opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten skal videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fortetting/nybygg innenfor området frarådes.

Elementnivå

- Eksisterende gatebelegg, gatemøblering og elementer som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området skal utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, skal gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med områdets karakter.
- Eksisterende logoer og skilt av kulturhistorisk betydning skal sikres. Nye skilt skal utformes med utgangspunkt i områdets historie.

- Eksisterende gatebelegg, utomhus- og hageanlegg, gangveier, trapper, murer og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.